

Erasmus+
**Verrijkt je leven,
verbreedt je horizon**
2017 in beeld

De opbrengsten van Erasmus+

“Kennisuitwisseling met Europese landen op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Studenten kennis laten maken en werken met jongeren uit andere Europese landen”

“Verdieping en verbreding van het besef dat internationalisering voor jongeren onontbeerlijk is”

“Het verbreden van de scope van de eigen sector over sectoren heen: door het bundelen van krachten en door samen te werken aan het realiseren van ambities kunnen we meer bereiken dan op eigen kracht”

“Een bredere blik op wat om ons heen in andere landen gebeurt en leeft”

“Internationalisering brengt mensen rond de wereld bij elkaar, verheldert verschillen en creëert oplossingen”

“Erasmus biedt een schat aan ervaringen, een enorm internationaal netwerk en vrienden voor het leven die ik anders nooit gehad zou hebben”

“Ik ben een jaar met EVS in Oostenrijk geweest en werkte in een kinderdagverblijf. Ik heb daar samengewerkt met jongeren uit alle Europese landen. Van deze fantastische ervaring pluk ik nog dagelijks de vruchten”

“De internationale ervaringen die ook kwetsbare jongeren in een achterstandspositie opdoen met Erasmus+”

“Onvergetelijke ervaring toen ik nog aan het studeren was. Nu ben ik trots dat ik studenten kan enthousiasmeren voor een periode in het buitenland met Erasmus +”

Voorwoord

In 2017 werd het dertigjarig bestaan gevierd van het programma Erasmus+ en zijn voorgangers (zoals Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig en Youth in Action). Wat in 1987 begon als een bescheiden initiatief, met ruim 3.000 deelnemers uit elf lidstaten, is uitgegroeid tot één van de vlaggenschepen van de Europese Commissie. In Nederland alleen waren er in 2017 zo'n 25.000 individuele deelnemers en een kleine 500 organisaties uit de onderwijssector en het jeugd- en jongerenwerk die gebruik maakten van het programma.

In dit document willen we een indruk geven van wat voort soort activiteiten er in het afgelopen jaar in het kader van Erasmus+ hebben plaatsgevonden en wat die hebben bijgedragen aan bijvoorbeeld persoonlijke en professionele ontwikkeling, het gevoel van Europees burgerschap en het vergroten van sociale participatie.

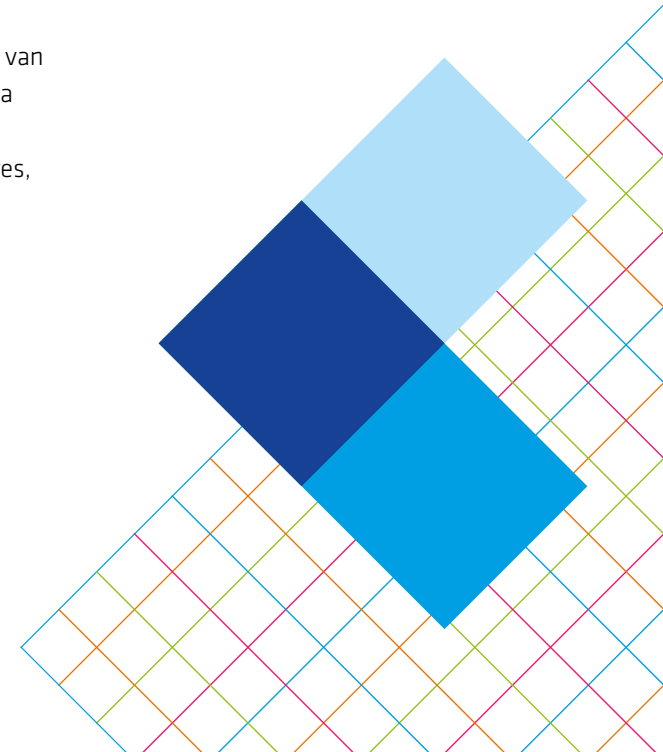
De verhalen in dit beeldjaarsverslag illustreren de belangrijkste conclusies uit de tussentijdse evaluatie van Erasmus+. Daaruit blijkt dat het programma aantoonbaar bijdraagt aan de ontwikkeling van vaardigheden en competenties van individuele deelnemers én aan kwaliteitsverhoging bij deelnemende organisaties. Natuurlijk zijn er ook nog verbeterpunten: nog lang niet iedereen voor wie Erasmus+ bedoeld is wordt betrokken en de administratieve last van het programma is nog steeds hoog. Maar we mogen trots zijn op wat er is bereikt in de 30 jaar dat het programma Erasmus+ (en zijn voorgangers) bestaat. Een internationale ervaring maakt je rijker. Het is een buitenkans om je wereld groter en boeiender te maken. De slogan van het programma Erasmus+ luidt niet voor niets: "Changing lives, opening minds!"

Lem van Eupen

Director Nationaal Agentschap Erasmus+
Onderwijs & Training

Jojanneke de Waal

Hoofd Nationaal Agentschap Erasmus+
Jeugd

Mobiliteit van jongeren

Buitenlandervaringen van jongeren kunnen hun kennis en vaardigheden vergroten. Maar welke blijvende impact brengt die mobiliteit voor jongeren eigenlijk teweeg?

Eva Scholten

Eva is studente aan het Graafschap College en volgt de opleiding Travel, Leisure & Hospitality. "Ruim vier maanden liep ik stage op een Glamping in Italië. Ik heb veel meegemaakt, minder leuke maar ook genoeg leuke momenten. Op persoonlijk vlak heb ik hier heel veel van geleerd. Je stage kan niet altijd goed gaan of leuk zijn. Ik weet nu een stuk beter hoe het werkt in de praktijk en hoe je met sommige situaties moet omgaan. Vooral als je jezelf openstelt, krijg je er ook veel voor terug! Met een lach op je gezicht kom je al heel ver!"

Eva won de Mobility Awardwedstrijd 2017 voor het beste ervaringsverhaal in de categorie mbo-studenten.

Claudia de Ridder

Claudia volgt de opleiding Verpleegkunde aan het Da Vinci College. "Ik heb met veel plezier vier maanden gewerkt in het Quiron ziekenhuis in Málaga. Ik heb onwijs veel geleerd, zoveel dat ik gok dat mijn klasgenoten jaloers zijn dat ze deze kans niet hebben gegrepen. Ik doe mijn ding. Ik ben Claudia, het rustige meisje dat trots is als ze haar grens aangeeft, ook al is het maar iets kleins. Ik ben ik! Dat heb ik het meeste geleerd tijdens mijn stage. Mezelf zijn, mij niet schamen. Maar juist trots zijn op degene wie ik ben en op wat ik heb bereikt."

Kyrah Wilmink

Kyrah studeert medische biologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Zij heeft een semester in Cardiff gestudeerd. De buitenlandervaring heeft veel gebracht. Haar zelfstandigheid, zelfredzaamheid en aanpassingsvermogen zijn enorm vergroot. Kyra heeft veel geleerd over andere culturen en heeft aan haar uitwisseling een fantastische internationale vriendengroep overgehouden. "Ik denk er nog altijd met heel veel plezier aan terug."

Stichting Cherry International – Back to basics

Zevenenvijf jongeren uit elf verschillende landen deden mee aan een uitwisseling van veertien dagen in Ommen. Het hoogtepunt van de uitwisseling was een driedaagse outdoor-activiteit. Zonder geld, eten of internet gingen zij op pad, op zoek naar een overnachtingsplek en een maaltijd. De jongeren zijn bewuster geworden van verschillende communicatiestijlen en hebben geleerd hoe het is om samen te werken met jongeren met verschillende achtergronden.

Leon van Rossum

Leon volgt de master Space Exploration aan de TU Delft. "Mijn exchange aan de Kungliga Tekniska Högskolan in Stockholm was geweldig! De geluismomenten varieerden van eekhoorns en herten in de stad tegenkomen, tot het werken met geavanceerde gps-apparatuur in het mastervak 'Introduction to GPS'. Of het pitchen van een innovatief transportsysteem voor vliegtuig-maaltijden en het doen van aerodynamische berekeningen aan een Concorde-achtig vliegtuig. Het avontuur ontbrak ook niet: een trip naar Lapland en Estland, verblijven in een echt Nordic zomerhuis en hardlooptrainingen van Zweedse Olympische renners!"

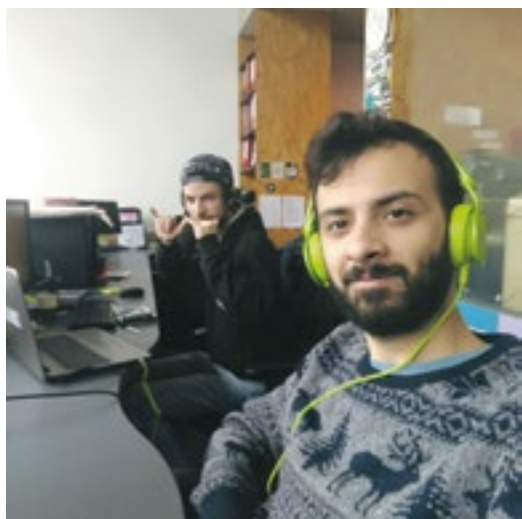
Leon won de Mobility Awardwedstrijd 2017 voor het beste ervaringsverhaal in de categorie ho-studenten.

Openbare basisschool Godelinde

In het schoolplan van OBS Godelinde in Naarden staan drie ambities genoemd: bieden van een uitdagende leerstof, lesaanbod op passend niveau en dat alles vanuit een positief leefklimaat. Met subsidie van Erasmus+ is een groep docenten naar Helsinki afgereisd. Het Finse onderwijs wordt vormgegeven vanuit een sterke landelijke visie. De waarden, achtergronden, kennis en inrichting van het onderwijs is een stimulans om *out of the box* verder te denken over de vormgeving van het onderwijs op de Godelindeschool.

Patrick Stam

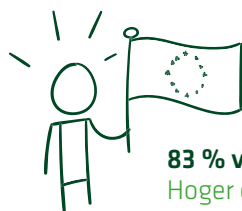
Patrick is op zestienjarige leeftijd met zijn middelbare school, de Ring van Putten, naar Portugal geweest met het project over *sustainable development*. Hij heeft daar zijn Engels enorm verbeterd en ook nog andere talen geleerd. Ook heeft deze periode vrienden voor het leven opgeleverd. "Deze reis heeft mijn leven veranderd!"

Erasmus+ brengt mensen dichterbij elkaar

94 % is toleranter geworden
Jongerenuitwisselingen

83 % voelt zich Europees
Hoger onderwijs

85 % voelt zich meer bewust van de
gemeenschappelijke Europese waarden
Europees vrijwilligerswerk

88 % van de studenten verbeterde
zijn sociale vaardigheden
Europese schoolpartnerschappen

P60, podium voor pop, cultuur en visuele kunst in Amstelveen

P60 participeert sinds 2005 in European Voluntary Service (EVS). Elk jaar werken vier vrijwilligers uit heel Europa een jaar lang bij P60 in verschillende functies: graphic design, visual design, fotografie en customer service. De vrijwilligers hebben een grote eigen verantwoordelijkheid en leren veel tijdens hun EVS-tijd. In 2017 werkten onder andere Gio uit Georgië en Mert uit Turkije bij P60.

Mobiliteit van professionals

Buitenlandervaringen van onderwijsmedewerkers en jongerenwerkers kunnen hun professionaliteit bevorderen. Maar welke blijvende impact brengt die mobiliteit voor professionals eigenlijk teweeg?

Glennrick Ridderstap

De IT-manager van de University of Aruba, bezocht in het kader van mobiliteit met partnerlanden de University of South Carolina (USC). Doel van dit bezoek was om informatie te krijgen over *blended learning* en inzicht te krijgen in de 'best practices' van de USC.

Er is hiervoor nauw samengewerkt met een team van curriculum- en blackboardspecialisten en een webdeveloper van het Center for Teaching Excellence.

Docenten volgen taaltraining op Malta

Het gehele team Bakkerij en Horeca van MBO Rijnland in Gouda heeft een week een cursus Engels gevolgd op Malta. Dit kunnen ze inzetten om hun internationaliseringswens beter vorm te geven: meer studenten en collega's op internationale stage. "Het was mooi om te zien dat het zelfvertrouwen om Engels te spreken in het team fors is toegenomen door die week, naast de vakgerichte indruk van een andere cultuur die is opgedaan."

Ron de Graaf won de Mobility Awardwedstrijd 2017 voor het beste ervaringsverhaal in de categorie onderwijsprofessionals.

Mobiliteit met partnerlanden

In het kader van mobiliteit met partnerlanden werkt de Radboud Universiteit samen met twee Indonesische partners: Soegijapranata Catholic University (UNIKA) en Universitas Katolic Indonesia Atma Jaya. Jaarlijks worden door diverse medewerkers gastcolleges gegeven in het reguliere curriculum van beide Indonesische universiteiten. De masteropleiding 'Psychology' is afgelopen jaar bij UNIKA als uitstekend geaccrediteerd en behoort daarmee tot de beste in Indonesië. Een mijlpaal die rechtstreeks kan worden toegeschreven aan de samenwerking tussen deze universiteiten.

‘Ideeën verspreiden zich als een lappendeken’

Bij openbare basisschool Jan Harmenshof is stafmobiliteit onverbreekelijk verbonden met het vroeg vreemdetalenonderwijs (VVTO). Leerlingen krijgen al vanaf de kleuterklassen regelmatig in het Engels les. Alle leerkrachten gaan een week naar Engeland om de taal te leren. Ook laten ze zich tijdens buitenlandse reizen inspireren door de onderwijspraktijk aldaar. Ze doen ideeën op én ervaren dat veel zaken in Nederland nog niet zo slecht zijn geregeld. Deze inspanningen blijven niet zonder resultaat. De school uit Geldermalsen groeit, ondanks dat ze in een krimpregio staat. Ook kreeg de basisschool in januari 2017 het predicaat Excellente School.

“Toen we jaren geleden begonnen met Engels op de hele school, was dat een flinke verandering”, weet adjunct-directeur Hannie Kerkhof nog. “Docenten waren onzeker. ‘Kan ik dit wel?’ Via de weg der geleidelijkheid en met veel begeleiding heeft iedereen de stap kunnen zetten. Mensen komen enthousiast terug van hun buitenlandreis en delen hun ervaringen met de rest van het team. De ervaringen en ideeën die zijn opgedaan, verspreiden zich zo als een lappendeken over de school.”

Zelfvertrouwen

“Onderbouw- en bovenbouwdocenten gaan samen op pad”, vertelt docent en coördinator internationalisering Rose Staritsky. “Dit vergroot de leerervaring en draagt bij aan de teambuilding. Ik merk dat iedereen veel zelfvertrouwen haalt uit de buitenlandse ervaringen. Het vraagt wel wat je, zo’n buitenlandreis. Je komt moe terug, maar het is óók leuk. Ouders zijn erg nieuwsgierig naar waar wij mee bezig zijn en hetzelfde geldt voor het voortgezet onderwijs. Middelbare scholen vragen mij hoe je zo’n project Erasmus+ moet aanpakken.” Afstemmen met middelbare scholen is ook pedagogisch gezien nodig, vult Kerkhof aan. “Wij leveren in groep 8 leerlingen af die niveau A2 halen in Engels. Dat is erg hoog voor een basisschool.” Het werven van nieuw personeel is nog wel een aandachtspunt, geeft de adjunct-directeur aan. “Mensen moeten óf al een hoog niveau hebben qua Engels óf bereid zijn in zichzelf te investeren om het vereiste niveau te halen. Dat wil niet iedereen.”

Samenwerkingsverbanden

In het professionaliseringbeleid van openbare basisschool Jan Harmenshof wordt een link gelegd tussen leren in het buitenland en verder ontwikkelen in Nederland. “Wij kunnen tien mobiliteiten per twee jaar organiseren, terwijl het team uit twintig personen bestaat”, vertelt Kerkhof. “Dit betekent dat we moeten kiezen wie naar het buitenland kan gaan en wie niet. Zaken als het versterken van de vaardigheid in Engels gaan dan voor een persoonlijk project van een leerkracht.”

Voor Kerkhof is het zowel budgettair als wat betreft het regelen van vervanging soms een lastige puzzel. “We moeten creatief zijn. Je kunt een klas niet een week naar huis sturen.” De uitdaging voor Staritsky ligt in het binnenhalen van subsidies voor de stafmobiliteiten met Erasmus+. “Ik moet dit doen naast mijn werkzaamheden als docent. Grotere scholenorganisaties hebben hiervoor vaak iemand fulltime in dienst.” Binnen regionale samenwerkingsverbanden kunnen scholen elkaar mogelijk onder-

steunen bij aanvragen voor Erasmus+. “Dit zou de drempel voor basisscholen verlagen.”

Job shadowing

Staritsky ziet nog mogelijkheden om de stafmobiliteit verder te verbeteren. “Het zou mooi zijn als het hele team in de toekomst eens een *job shadowing* ervaring kan opdoen. Ik heb bij een bezoek aan een buitenlandse school in mei voor het eerst meegelopen in de lessen. Dat is nog inspirerender en leerzamer dan de gebruikelijke studiereizen. Je krijgt zo ook de gelegenheid om eens diepgaand in gesprek te gaan met een buitenlandse collega.”

Volgens de lerares van groep 8 draait het bij alle activiteiten uiteindelijk om de kinderen. “We willen de kinderen opvoeden tot Europeaan en wereldburger. Dan moet je ze ook iets internationaals meegeven. Als ze op jonge leeftijd kunnen communiceren met een kind in Spanje, dan gaan hun ogen open. Hun blikveld wordt groter dan de Betuwe, waar ze opgroeien. Het valt wat mij betreft onder de noemer burgerschap.”

‘We hebben de inspiratie-frustratiecirkel doorbroken’

In de woorden van Ine Stahlmann, contactpersoon internationalisering bij Arcus College: “De collega’s die in januari 2017 meegingen op een stafmobiliteit naar Londen, kwamen geïnspireerd terug. ‘Ik ben weer trots op mijn werk’, lieten ze weten. Ze konden niet wachten om de opgedane ervaringen in te zetten in de klas.”

Inspiratie-frustratiecirkel

Voor stafmobiliteit ligt het initiatief bij de verschillende teams en opleidingen van Arcus College en niet op centraal niveau. “We hebben hen gevraagd waar ze mee bezig zijn en wat ze hiervoor eventueel in het buitenland kunnen halen”, schetst Leo Meys, docent en contactpersoon internationalisering bij Arcus College. “De mensen uit de praktijk zijn zelf eigenaren van hun professionalisering.” Dit wil niet zeggen dat het een kwestie van ‘vrijheid blijheid’ is en iedere medewerker op eigen houtje een internationaal reisdoel kiest. Volgens Lei Ortman, opleidingscoördinator van enkele

welzijnsopleidingen binnen Arcus College, ligt dan de inspiratie-frustratiecirkel op de loer. “Docenten komen enthousiast terug van hun buitenlandse reis. Maar als het vervolgens onmogelijk blijkt die ervaringen om te zetten in concrete veranderingen, dan raken ze gefrustreerd. De energie die ze hebben opgedaan tijdens de reis, verdwijnt dan weer als sneeuw voor de zon. Ik heb daarom een koppeling gemaakt tussen stafmobiliteit en ons teamverbeterplan. ‘Kijk hoe je je ervaringen in Londen kunt vertalen in activiteiten binnen het verbeterplan’, was de opdracht die ik vooraf meegaf aan de docenten. De oogst was groot. Zo hebben

we de posters waarmee we studenten oproepen om mee te denken en te praten over de opleiding, bijna letterlijk gekopieerd van een Londens voorbeeld. Een leerwerkbedrijf waarmee we studenten van verschillende opleidingen ervaring laten opdoen in het sociale domein, is eveneens geïnspireerd door een Engels voorbeeld. Zeker zo belangrijk als deze initiatieven: we hebben de inspiratie-frustratiecirkel doorbroken. Want de docenten konden een vervolg geven aan de ideeën die ze opdeden in het buitenland. De docenten zijn zich verder door hun eigen reis meer bewust geworden van het nut van buitenlandervaringen. Gevolg is dat ze studenten enthousiast maken om hun voorbeeld te volgen en ook de grens over te gaan.”

Kwartje

Ook bij andere onderdelen van Arcus College leidde de stafmobiliteit tot resultaat, weet Meys. “Docenten bij de opleiding Mediavormgeving gingen op stafmobiliteit naar Berlijn en Engeland. Daar legden ze contacten waar studenten ook weer gebruik van kunnen maken om buitenlandervaring op te doen. Maar de reizen leidden ook tot verandering van het curriculum. Bij ons waren de studenten Mediavormgeving eigenlijk alleen nog op hun laptop bezig. De docenten realiseerden zich door hun ervaringen in het buitenland dat handmatige grafische vaardigheden belangrijk zijn: om studenten de oorsprong van hun vak te leren, maar ook omdat er nog op veel plekken zo wordt gewerkt. Studenten worden hier nu ook in geschoold.”

Draagvlak van ‘de top’ is belangrijk wanneer je een succes wilt maken van internationalisering. Arcus College maakte de directie enthousiast door concrete resultaten te laten zien. “Een jonge collega was met

twee leerlingen naar het buitenland geweest”, vertelt Meys. “Hun enthousiaste verhaal op de Open Dag zorgde voor veel nieuwe aanmeldingen. Dan valt het kwartje ook op directieniveau.” Professionalisering en internationalisering zijn volgens het contactpersoon internationalisering sowieso onlosmakelijk met elkaar verbonden. “Veel mbo-studenten gaan na hun opleiding aan de slag bij internationale bedrijven. Docenten moeten daarop in hun lessen kunnen inspelen. En zeker in de grensstreek zullen ook steeds meer jongeren in het buitenland gaan werken.”

Tweetalig onderwijs

Meys vindt dat er een doorlopende leerlijn zou moeten zijn op het gebied van internationalisering: van primair onderwijs tot aan het (hoger) beroeps-onderwijs. Hij wil hier zijn eigen bijdrage aan leveren door verbinding te zoeken met drie scholen in de buurt: een hogeschool, een school voor voortgezet onderwijs en de Open Universiteit. “Internationalisering is trouwens ook nog geen tweede natuur bij de mensen van onze school. Als de middelbare school naast ons informeert wat we doen met tweetalig onderwijs, dan schrikken we ervan.” Al zijn er ook uitzonderingen, weet Ortman. “In Nederland is het aantal stageplekken en de werkgelegenheid in de kinderopvang ingestort. Maar 25 kilometer van onze school, in Duitsland, zijn er wel volop stage- en werkplekken in de kinderopvang. Vier jaar geleden hebben we daarom besloten om bij deze opleiding Duits te verwerken in het onderwijs. Er zijn ook volop contacten gelegd in Duitsland. Het kost niet veel moeite om mensen te overtuigen van het nut van tweetalig onderwijs als dit het verschil maakt tussen wel of niet aan de slag kunnen.”

Changing Landscapes

“Op het hoofdkantoor van Dienst Justitiële Inrichtingen is er geen hoofdverantwoordelijke, die het onderwijs op de diverse locaties aanstuurt. Het onderwijs in de inrichtingen, uitgezonderd de jeugdinstellingen, valt ook niet onder OCW”, aldus Ed Santman van European Prison Education Association.

“Stafmobiliteit heeft ons de kans geboden om in conferenties en trainingen kennis te verzamelen over onderwijs in de gevangenissen. We zijn zo in contact gekomen met collega's in Nederland en in het buitenland. Heel nuttig, want iedereen zat toch in zijn eentje het wiel uit te vinden. De opgedane kennis willen we gebruiken om een plan te schrijven voor het onderwijs in gevangenissen. Dit gaan we in 2019 bij Justitie aanbieden.”

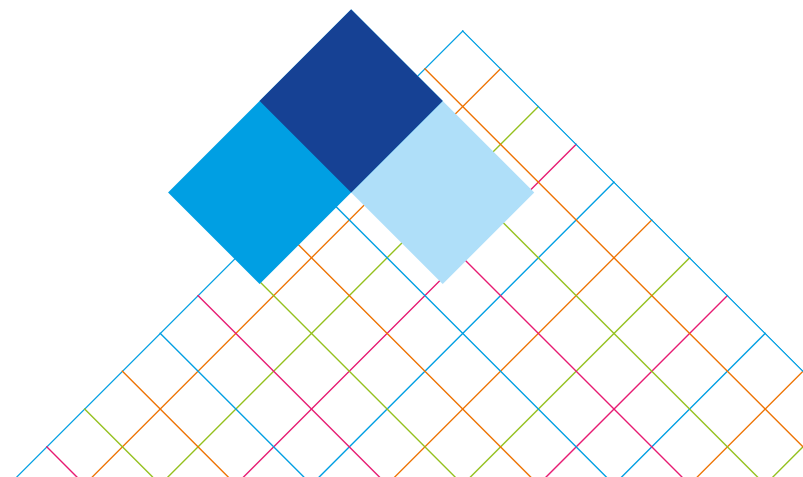
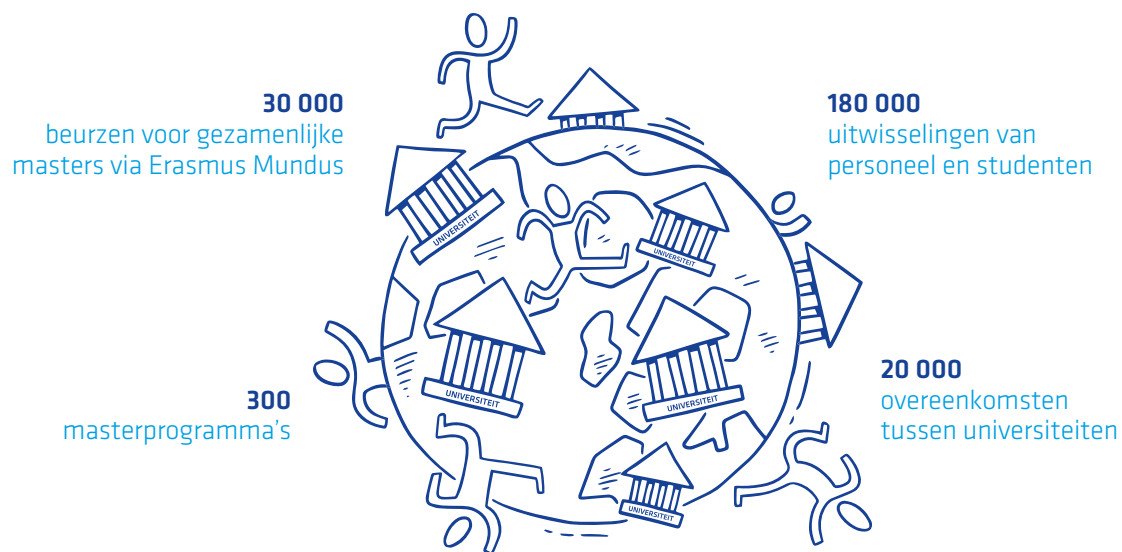

Jongerenwerkorganisatie Richter

Culturele jongerenwerkorganisatie Richter is al 20 jaar betrokken bij Erasmus Ze coördineren kwalitatief sterke jongerenuitwisselingen en dragen zorg voor de professionele ontwikkeling van jongerenwerkers. Ook hebben zij jarenlang Europees Vrijwilligerswerk (EVS) gefaciliteerd, maar dit gedeelte is sinds 2017 overgenomen door Stichting Komst.

Richter won in 2017 de Pay It Forward-oeuvreprijs als erkenning voor hun lange staat van dienst en de wijze waarop zij jongeren betrekken en enorm weten te motiveren.

Erasmus+ is wereldwijd (2014-20)

‘Studenten krijgen een grotere wereld’

Impact beperkt zich zeker niet tot degene die op reis gaat. Al begint het daar natuurlijk wel mee. “Als medewerkers naar het buitenland gaan, groeien ze als persoon”, zegt advisor internationalisation Elke van der Valk van Fontys Hogescholen. Fontys heeft campussen in Eindhoven, Tilburg en Venlo. “Hun zelfvertrouwen neemt toe. Je krijgt gelukkigere medewerkers, die minder snel uitvallen en meer initiatieven nemen.” Docenten zetten hun opgedane ervaringen bijvoorbeeld graag in voor hun klassen.

Het is een vertaalslag die Marly Gootzen, docent aan de lerarenopleiding bij Fontys, al vele malen heeft gemaakt. Haar buitenlandreizen hebben onder andere geleid tot een samenwerkingsverband tussen Nederlandse en Turkse docenten in opleiding. Maar ook dichtbij huis heeft Gootzen door haar buitenlandervaringen altijd een internationale bril op. Studenten natuurkunde, scheikunde en techniek van de Fontys Lerarenopleiding liet ze bijvoorbeeld samen koken met internationale kunstenaars van het nabijgelegen Europees Keramisch Werkcentrum. “Ze spraken over van alles: cultuur, politiek... Daardoor krijgen de studenten een grotere wereld. Door hen in contact te brengen met andere culturen, wil ik bovendien stimuleren dat zij een netwerk opbouwen in het buitenland. Zodat ze later met hun leerlingen ook de grens overgaan.” De initiatieven van Gootzen passen in de ambitie dat alle studenten van Fontys in 2020 beschikken over aantoonbare internationale en interculturele competenties. “Niet alle studenten zullen naar het buitenland kunnen”, beseft Van der Valk.

“Docenten met buitenlandervaring kunnen dan helpen om *internationalisation at home* vorm te geven. Daarvoor zetten ze hun in het buitenland opgedane ervaringen en competenties in. Net zoals Marly nu al doet met de kunstenaars.”

Ambassadeurs

Stafmobiliteit en professionalisering zijn in de beleving van Gootzen en Van der Valk onlosmakelijk met elkaar verbonden. “De reizen die ik maak, zijn altijd ingegeven door professionaliserings-overwegingen”, stelt Gootzen. “Op welk gebied heb ik meer kennis, competenties of contacten nodig: het antwoord op die vraag bepaalt de partneruniversiteit of conferentie die ik wil bezoeken.”

Je hebt ambassadeurs nodig om internationalisering verder te brengen, weet de docent. “Ik probeer mijn collega’s en studenten door mijn verhalen en activiteiten te besmetten met het internationaliseringsvirus. Als zij dit dan ook weer gaan uitstralen, ontstaat er een olievlek.”

Buitenlandervaring in huis

Er zijn diverse succesfactoren en belemmeringen om de impact van stafmobiliteit te vergroten. Bij Fontys liggen belemmeringen o.a. op HRM-beleid: vooralsnog maakt internationalisering daar niet expliciet deel van uit. Daarnaast is het vaak ook

lastig voor docenten om een week vrij geroosterd te krijgen. Docenten hebben het vaak al heel druk en dan voelt een week naar het buitenland gaan als een onmogelijke opgave. Het komt ook voor dat docenten wel heel graag willen, maar onzeker zijn over hun niveau van Engels. Van der Valk zou daarnaast graag meer mobiliteit van buitenlandse docenten naar Fontys willen realiseren. “Zo haal je de buitenlandervaring in huis. Heel leerzaam voor onze studenten. Maar om hier echt slagen in te maken, zijn nog aanpassingen nodig. Bijna alle communicatie gebeurt nu bijvoorbeeld nog in het Nederlands. Dan werp je alleen maar drempels op voor buitenlandse docenten.”

Stafmobiliteit kan meer opleveren als medewerkers van verschillende (onderwijs)disciplines samen op reis gaan. Een andere succesfactor is aandacht en erkenning op managementniveau van het belang van internationalisering. De ervaring leert dat zodra managers, directie of bestuurders zelf ook op stafmobiliteit gaan, ze meer inzicht krijgen in de voordelen hiervan en het belang voor docenten om internationale en interculturele competenties te ontwikkelen.

Halen en brengen

“Wij zouden het fijn vinden als OCW in haar communicatie het belang van internationalisering benadrukt. Een speech van de minister, een award: het maakt meer indruk op schoolbestuurders dan de buitenlandervaring van een leerkracht. Al hebben we gezien dat filmpjes waarin docenten vertellen wat ze in het buitenland hebben gedaan en wat ze eruit hebben gehaald, wel effect sorteren. Op deze manier kun je het gevoel, de emotie beter overbrengen dan met een verslag op papier.” Ze heeft nog een tip om het management te overtuigen. “Je maakt door internationaliseringsactiviteiten je instelling zichtbaar in buitenlandse netwerken. Het helpt om je beter te profileren als school.”

Van der Valk wil de ervaring van Fontys met Erasmus+ en internationalisering graag delen met scholen uit de omgeving. “De verschillende onderwijssectoren zitten erg op hun eigen eiland. We moeten voorkomen dat iedereen opnieuw het wiel gaat uitvinden.” Sowieso is internationalisering een kwestie van halen en brengen, weet Gootzen. “Wij brengen zelf bijvoorbeeld kennis naar scholen in Zuid-Afrika en Mozambique.”

Strategische Partnerschappen

Buitenlandervaring en uitwisseling van kennis en ervaring door professionals kunnen hun professionaliteit bevorderen. Maar welke blijvende impact brengen die partnerschappen eigenlijk teweeg?

Onderwijs en werkkansen voor dove en slechthorende jongvolwassenen in Europa

Van 2014-2017 werkten zes dovenscholen uit Italië, Nederland, Polen, Spanje, Turkije samen aan het project Deaf Matters, Deaf Students and the Inclusive Challenge in Europe. “Tegen welke obstakels loop je in je zoektocht naar een passende vervolopleiding aan” en “Welke werkkansen krijgen dove jongvolwassenen in Europa?” waren de centrale vragen in het project. Online werd er contact gelegd, waarbij er via video's met elkaar werd gecommuniceerd, voordat de leerlingen elkaar tijdens drie bijeenkomsten in het echt troffen.

Citizen curriculum development, the voice of young Europe

Tussen 2015 en 2018 organiseert Scholengemeenschap De Breul een internationaal uitwisselingsproject met scholen uit Italië, Catalonië, Schotland, Duitsland, Turkije en Roemenië. Er wordt een curriculum voor Europees Burgerschap ontwikkeld waarin zaken als Europese identiteit, integratie, inspraak van burgers en participatie aan bod komen. Leerlingen werken met moderne middelen en gebruiken 21st -century – skills. Zij debatteren, discussiëren, onderzoeken en presenteren zowel virtueel als in 'real life'. Hiermee bereiden zij zich voor op hun toekomst in Europa.

‘Actueel onderwijs dat aansluit bij wensen beroepenveld’

Duurzaamheid is een hot item, op alle vlakken krijgen we ermee te maken. Een van de sectoren waar duurzaamheid een belangrijke rol speelt is de bouwsector. Ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen, volgen elkaar in een razend tempo op terwijl er in het reguliere onderwijsaanbod nauwelijks aandacht aan wordt besteed. Het project Educate2Innovate wil het gat dichten tussen het onderwijs en het bedrijfsleven.

De Europese Unie heeft als doel het milieu voor de huidige en de toekomstige generaties te beschermen, te bewaren en te verbeteren. Ook duurzame ontwikkeling moet bevorderd worden en er moet zuiniger met energie worden omgegaan. Vanuit de EU zijn diverse doelstellingen geformuleerd op het gebied van duurzaamheid. De huidige studenten zijn vooral degenen die deze Europese 2020-doelstellingen zullen moeten realiseren.

Met Educate2Innovate wordt een nieuwe manier van lesgeven en leren in het beroepsonderwijs geïntroduceerd. Deze is in overeenstemming met de onderwijsontwikkelingen, marktbehoeften en belangen van de student. Een unieke combinatie van traditionele leermethoden, fysieke en virtuele mobiliteit met e-learningmodules en de introductie van online cursussen.

Grootschalige online cursus voor samenwerking in de bedrijfskolom

In het framework van Educate2Innovate kunnen nieuwe inzichten op zowel technologisch, bouwkundig en didactisch gebied gemakkelijk worden geïntegreerd in lesmodules. Het onderwijs kan hiermee beter aansluiten op de wensen en eisen die de overheid en arbeidsmarkt stellen ten aanzien

van duurzaam bouwen. Kortom een interactieve en evoluerende Massive Open Online Course (MOOC) die zich met de tijd verder vult en ontwikkelt. Momenteel wordt door de partners hard gewerkt aan de ontwikkeling van de eerste tien modules op het gebied van duurzaam bouwen.

Educate2Innovate draagt bij aan een betere en snellere integratie van deze ontwikkelingen binnen het onderwijsaanbod. Educate2Innovate ontwikkelt

een online framework waarin de modules in een MOOC worden aangeboden. Deze modules worden in het Nederlands, Engels, Duits en Zweeds aangeboden en zijn laagdrempelig, interactief en toegankelijk voor alle mbo-studenten in Europa. Binnen het online framework kunnen eenvoudig nieuwe modules ontwikkeld en toegevoegd worden.

Na afronding wordt het online platform niet alleen voor alle mbo-studenten in Europa beschikbaar, maar ook voor onderwijsinstellingen, bouwbedrijven en toeleveranciers uit de sector. In dit online framework kunnen bouwbedrijven hun kennis en ervaring delen en ook toeleveranciers kunnen nieuwe technologieën delen. Vervolgens kan deze input, met behulp van onderwijsinstellingen, worden geïntegreerd in een nieuwe lesmodule. Educate2Innovate draagt hiermee bij aan een snellere integratie en vertaling van actuele ontwikkelingen in de wereld tot een concreet actueel onderwijsaanbod.

Tijdens de eerste internationale studenten- en docentenuitwisseling bleken de studenten erg enthousiast over deze lesmethode. “Wij zijn trots op hun inzet en de feedback die zij binnen het project gegeven hebben,” aldus Debbie van der Meulen van Bouwmensen-Amersfoort. In september 2018 zal de MOOC opengesteld worden voor andere gebruikers.

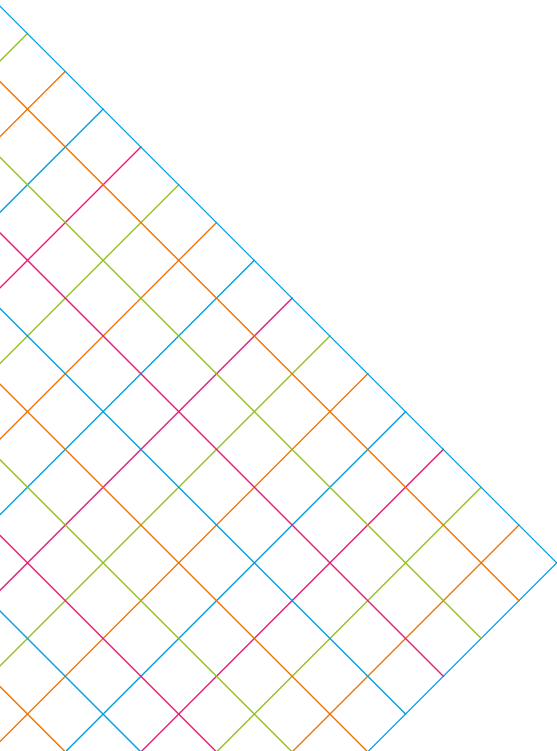
MOOC voor migranten

Educate2Innovate wil graag voortborduren op dit platform door een MOOC te ontwikkelen voor migranten die in hun land van herkomst een achtergrond in de bouw hebben. Deze MOOC zal hen scholen conform de eisen die gesteld worden aan bouwberoepen in hun nieuwe thuisland. Hiervoor zal samengewerkt worden met Europese partners die een vergelijkbare problematiek kennen.

Meer informatie vind je op www.educate2innovate.eu/nl/

**EDUCATE2
INNOVATE**

Healthy Body, Sustainable World

Scholen uit het basis-, voortgezet en middelbare beroepsonderwijs uit zeven landen werken samen aan actuele thema's zoals het terugdringen van voedselverspilling, het bevorderen van duurzaamheid in productie van etenswaren, het ontwerpen van verticale tuinen, het vergaren en verspreiden van de kennis over gezonde voeding en duurzaam ondernemerschap. Een door de partners ontwikkelde app om voedselverspilling tegen te gaan zou op menig school niet mogen ontbreken.

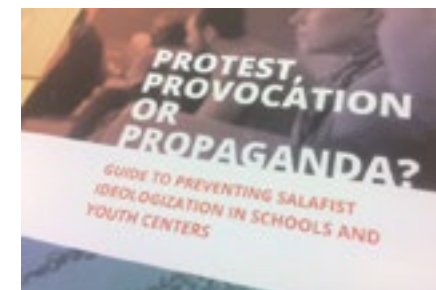

International enterprises looking beyond borders: Young Entrepreneurs at Work

Binnen dit driejarig project gaan vmbo-leerlingen uit Nederland en Italië aan de slag met het opzetten van een eigen bedrijf. Ze formeren zelf projectteams op basis van de uitkomsten van hun sterkte-zwakteanalyse. Ze schrijven een eigen *businessplan*, bedenken de marketingstrategie en brengen hun producten aan de man. Aan het einde van het jaar moeten ze hun startkapitaal, door docenten beschikbaar gesteld, met winst weten terug te verdienen. De winst komt ten goede aan goede doelen.

Providing Perspectives and Preventing Violence

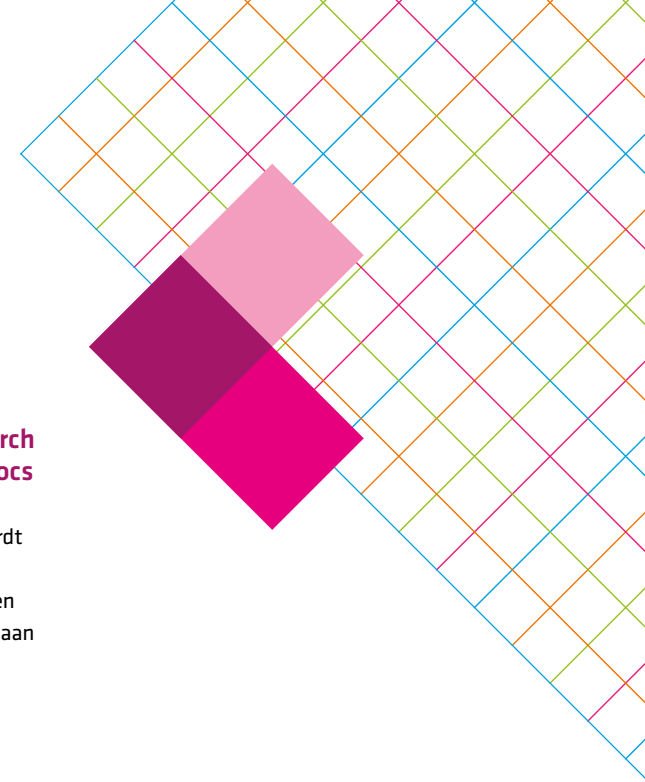
Dit project wil aantonen dat professioneel jongerenwerk een cruciale rol speelt in het ondersteunen van jongeren in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Hun zoektocht naar een eigen identiteit en een succesvolle maatschappelijke participatie zijn hierbij belangrijke ontwikkeldoelen. Hierdoor kan jongerenwerk bij uitstek ingezet worden ter preventie van het ontstaan van extremisme en geweld onder jongeren. Voor dit project werkt Stichting Jong samen met partners uit Oostenrijk, Duitsland, Hongarije en het Verenigd Koninkrijk.

Competency-based Course on Translational Research and MEDiCiNeS Development for PhDs and Post-docs

De doelstelling van dit project is om belanghebbenden uit onderzoek, onderwijs en innovatie bij elkaar te brengen. Zo wordt een competentieprofiel en een blended cursus ontwikkeld voor promovendi en vroege postdocs. Hierbij worden vaardigheden en competenties geleerd die nodig zijn om succesvol bij te dragen aan geneesmiddelenonderzoek en -ontwikkeling.

Succesvolle ontvangst Newly Arrived Migrants and pupils op scholen (EDINA)

Het EDINA-project brengt beleidsmakers, scholen en onderzoekers uit Finland (Helsinki), België (Gent) en Nederland (Rotterdam en Utrecht) samen. Het voornaamste doel van EDINA is om ondersteuning te bieden aan gemeenten, scholen en leerkrachten bij de ontvangst en integratie van anderstalige NAMS (Newly Arrived Migrant pupils) in het schoolstelsel. Zo is er een toolset ontwikkeld om de ontvangst-, observatie- en transitieprocessen van de migranten in goede banen te leiden.

Sign Language Teachers in Europe, an Open Educational Resource

Docenten gebarentaal uit zes landen hebben een online OER ontwikkeld om docenten gebarentaal in Europa en hun opleiders, te ondersteunen en te inspireren. Het merendeel van de deelnemers was doof, de voertaal bij het project was gebarentaal. Het resultaat: een unieke website die inmiddels wereldwijd bezoekers trekt, met voorbeelden en informatieve video's in gebarentaal, interviews met experts en aanbevelingen voor beleidsmakers.

Vrijwillige taalbegeleiding op maat

Taalvaardigheid is essentieel voor migranten om mee te doen in de samenleving. De ondersteuning van vrijwilligers is onmisbaar bij het verwerven hiervan. Maar dan moeten deze vrijwilligers wel beschikken over de juiste vaardigheden en worden ingezet in een rol die bij hen past. Het door Erasmus+ ondersteunde project *Working with volunteers in migrant language education: roles and competencies* (VIME) beschrijft niet alleen rollen en competenties van vrijwilligers; het ontwikkelt ook trainingen om deze competenties te verwerven.

VIME is een initiatief van het Instituut voor Taalonderzoek en Taalontwikkeling Amsterdam (ITTA), ROC West-Brabant en Stichting Het Begint met Taal. Deze Nederlandse organisaties werken samen met partners in het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Slovenië. “De uitgangssituatie is verschillend, maar we staan voor een vergelijkbare uitdaging”, vertelt projectcoördinator Elwine Halewijn van ITTA. “We willen allemaal de integratie van migranten bevorderen door hun taalvaardigheid te vergroten. Voor taalverwerving is taalcontact essentieel, zeker ook buiten de les. De inzet van vrijwilligers is daarom goud waard. Nu is er vaak nog weinig aandacht voor de match tussen vaardigheden en rollen van vrijwilligers. Daar willen we met dit project verandering in brengen.”

Verbinding

De partners houden de projectresultaten niet voor zichzelf. Vertegenwoordigers van minimaal tien andere EU-landen leveren feedback en worden op de hoogte gehouden van de projectresultaten, zodat ook zij er hun voordeel mee kunnen doen. Het

project zoekt verbinding met beleidmakers en met professionals op het gebied van de taalverwerving. Voor de professionals ontwikkelt VIME een handreiking hoe ze de samenwerking met vrijwilligers het beste vorm kunnen geven. In Nederland wordt nog op andere manier verbreding gezocht. De ontwikkelde rollen, competenties en trainingen moeten straks toepasbaar zijn in het taalonderwijs van alle laaggeletterden; niet uitsluitend migranten dus. De Nederlandse projectpartners hebben hiervoor aanvullende financiering gekregen van het Steunpunt Basisvaardigheden. Daarnaast delen ze de projectresultaten met Stichting Lezen & Schrijven, een belangrijke speler bij het aanpakken van laaggeletterdheid. Verder is er verbinding gelegd met een ander door Erasmus+ ondersteund project, dat een toolkit ontwikkelt voor vrijwilligers in de taalverwerving.

Carrièrepad

VIME startte in 2016 en loopt nog door tot oktober 2018. Inmiddels zijn de diverse rollen en bijbehorende competenties van vrijwilligers nader uitgewerkt

en beschreven. “De rollen variëren van een buddy, die af en toe met een migrant naar bijvoorbeeld de markt gaat, tot een klasse-assistent die de professionele taalleerkracht ondersteunt en ontlast”, schetst Halewijn. Daarnaast heeft het project al trainingsmodules ontwikkeld om competenties te verwerven die horen bij een bepaalde rol. “Op 1 februari 2018 starten de partners pilots met de trainingen. Aan de hand van de ervaringen van vrijwilligers en hun opleiders zullen we de trainingen waar nodig aanpassen.”

Het project zal op vele vlakken impact hebben, verwacht Halewijn. “Door betere begeleiding van vrijwilligers kunnen migranten en andere laaggeletterden beter en sneller taalvaardig worden, met alle maatschappelijke effecten van dien. Maar ook de vrijwilligers zelf en de organisaties waarvoor zij werken, profiteren. Door de verschillende rollen ontstaat er een soort carrièrepad. Dit maakt het aantrekkelijk voor vrijwilligers om langer actief te blijven in de taalverwerving.”

“Betere begeleiding zorgt voor snellere taalvaardigheid met maatschappelijk effect bovendien”

‘De knop om door een internationale leerervaring’

Bloom Foundation organiseert met ondersteuning van Erasmus+ vrijwilligerswerk in het buitenland voor jongeren die vroegtijdig van school zijn gegaan of dit dreigen te doen. De leerervaring van twee weken vormt voor velen de aanleiding om het roer helemaal om te gooien.

Bloom traint de begeleiders, helpt de jongeren op weg en zorgt voor de projectcoördinatie. De jongeren doen in Spanje of Italië hands on vrijwilligerswerk: bijvoorbeeld meewerken op een ecologische boerderij en/of lesgeven op een lokaal schooltje. “De jongeren werken in het buitenland bovendien met gerichte begeleiding aan persoonlijke doelen”, vertelt Jorine van Egmond, die samen met Nathalie Feitsma Bloom runt. “Ze

doen internationale competenties op en verbeteren hun vermogen om samen te werken. Voor velen is de structuur tijdens de reis al pure winst. Op tijd opstaan, drie maaltijden op vaste tijden. De jongeren overwinnen obstakels waarvan ze dachten dat ze die niet konden overwinnen. Dit kan een pittige bergwandeling zijn, maar ook een aantal uren per dag werken. Dat is goed voor hun zelfvertrouwen. Het motiveert hen ook in Nederland de schouders

eronder te zetten. Bijvoorbeeld door te starten met een nieuwe opleiding of werk te zoeken.”

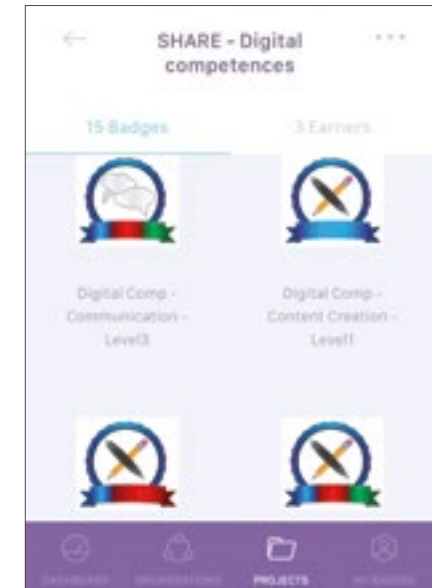
Opgaande lijn

Zo'n traject zou je ook in Nederland kunnen opzetten, erkent Van Egmond. “Maar in het buitenland bied je de jongeren de gelegenheid om eens iets heel anders te proberen, zonder druk van hun sociale omgeving. Halverwege de eerste week is er ook altijd even een crisis. Als je dan op de Veluwe zit, pakken veel jongeren de trein naar huis. In het buitenland kan dat niet en zetten ze door.” Na terugkomst krijgen de jongeren nog een tijd lang actieve begeleiding. Zo wordt de opgaande lijn doorgezet.

Niet alleen de jongeren hebben baat bij de buitenlandervaring, vertelt Van Egmond. “Dat geldt zeker ook voor de begeleiders. ‘Je kunt in twee weken intensief met elkaar optrekken meer bereiken dan in twee jaar coaching in Nederland’, vertelde een begeleider mij. Dat vond hij heel motiverend. Ook de jeugdzorgorganisaties profiteren. De mogelijkheid van Europees vrijwilligerswerk, georganiseerd door Bloom, maakt hen aantrekkelijker voor cliënten én werknemers. De sociale omgeving en zelfs de maatschappij als geheel worden er eveneens niet slechter van als jongeren na zo'n reis de knop omzetten.”

Badges

Bloom beperkt zich niet tot het organiseren van reizen. In het door Erasmus+ gesubsidieerde project Shared Responsibility ontwikkelt de stichting samen met partners in Nederland, Spanje en Duitsland een systeem van badges. Deze helpen om vaardigheden en competenties van jongeren te herkennen en erkennen die zij

hebben opgedaan door informeel, niet-formeel en formeel leren. Van Egmond: “Ook jongeren die uitvallen in het onderwijs beschikken over vaardigheden. Die willen we zichtbaar maken voor de jongeren zelf en voor potentiële werkgevers. Er zijn inmiddels al badges op het gebied van digitale, sociale en ondernemersvaardigheden. Vanaf februari 2018 gaan we het systeem testen met jongeren in alle deelnemende regio's. Dit moet leiden tot verbeteringen in het systeem zelf en het bijbehorende handboek. Bedoeling is om de badges daarna breed te gaan toepassen.”

Meer weten?

Kijk op <http://bloomfoundation.eu>.

Beleidsontwikkeling

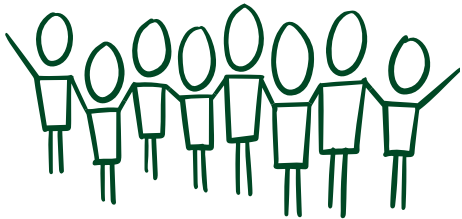
Buitenlandervaring en samenwerking met Europese beleidsmedewerkers kunnen de strategie en impact beïnvloeden. Maar welke blijvende impact brengen die beleidsontwikkelingen eigenlijk teweeg?

Verantwoord keten

Plattelandsjongeren.nl brengt in vier gemeentes beleidsmedewerkers en keetjongeren met elkaar in contact om tot effectief ketenbeleid te komen. Tijdens de bijeenkomsten wordt duidelijk hoe de verschillende betrokkenen de rol van keten zien en komen thema's die van belang zijn voor ketenbeleid aan bod, zoals alcoholbeleid, brandveiligheid, betrokkenheid van de ouders, enzovoort. Doordat de diverse doelgroepen met elkaar samenwerken leren ze elkaar op een andere manier kennen, en ontstaat er begrip voor ieders opvattingen.

Erasmus+: al 30 jaar een succes

9 Miljoen
deelnemers

4 400 000
studenten hoger
onderwijs

1 800 000
onderwijspersoneel
en jongerenwerkers

100 000
Studenten en personeel
Erasmus Mundus

Nuffic, CINOP en het Nederlands Jeugdinstituut voeren als Nationale Agentschappen het Europese subsidieprogramma Erasmus+ uit.

Erasmus+ is het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, jeugd en sport. Het huidige programma loopt van 2014 tot 2020 met een budget van bijna € 15 miljard. Aan de basis staat de gedachte dat investeringen in onderwijs, opleidingen en niet-formeel leren van cruciaal belang zijn om mensen – ongeacht hun leeftijd of achtergrond – de kans te geven zich voortdurend te ontwikkelen oftewel: een leven lang te leren.

Nuffic Kortenaerkade 11, 2518 AX Den Haag – T. 070 4260 260 – erasmusplus@erasmusplus.nl

CINOP Stationsplein 14, 5211 AP 's-Hertogenbosch – T. 073 6800 762 – mbo-ve@erasmusplus.nl

Nederlands Jeugdinstituut Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht – T. 030 2306 344 – erasmusplus@nji.nl

www.erasmusplus.nl | Facebook Onderwijs & Training: **ErasmusplusNL** | Facebook Jeugd: **Erasmusplus-Jeugd**

Twitter: **ErasmusplusNL** | LinkedIn: **Erasmusplus-NL**

Deze publicatie is tot stand gekomen met subsidie van de Europese commissie, DG Onderwijs en Cultuur. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Coverfoto: European Youth Portal
Infographics: Europese Commissie
Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp

© januari 2018

